

Щомісячний науково-
педагогічний журнал
ISSN 0131-6788

Щорічна школа

4'98

ному занятті з курсу «Природа як фактор виховання» виділяємо час для підготовки студентів до проведення відповідних занять з учнями. Вони мають навчитися складати розробки екскурсій за визначеною тематикою, обирати об'єкти для вивчення, а також методи і прийоми роботи. Така підготовка сприяє формуванню професійних умінь, привчає їх до творчого розв'язання навчальних завдань. Одним з видів роботи є наступне завдання:

1. Сформулювати завдання екскурсій за однією із конкретних тем розділу «Багатоманітність і охорона птахів рідного краю», «Рідкісні зникаючі ссавці Дніпропетровщини» тощо.
2. Показати, які екологічні поняття формуються, розвиваються, закріплюються на екскурсії.
3. Визначити і відібрати об'єкти із різних екологічних груп птахів і ссавців. Обгрунтувати їх вибір.
4. Обгрунтувати методи та прийоми, які необхідно використовувати

при проведенні даної екскурсії.

5. Продумати і визначити завдання для самостійної роботи учнів під час екскурсії.

Після виконання самостійної роботи обговорюються її результати.

Підготовка майбутнього вчителя до організації неперервної екологічної освіти є результативною в тому разі, якщо забезпечується наступність різних освітніх підсистем і якщо безперервна освіта розглядається як процес формування особистості.

Ручна художня праця — це діяльність, мета якої створення матеріальних і духовних цінностей образотворчими, конструктивними і декоративними засобами. Гурткова робота учнів з ручної художньої праці відповідає потребам і можливостям підростаючого покоління. В процесі її діти починають розуміти природу і сутність народного мистецтва. Організуючи позакласну роботу, необхідно враховувати майбутню професійну спрямованість, а ручна художня праця повністю відповідає вимогам програм з трудового навчання. Позакласна робота не повинна розглядатися як продовження навчальної діяльності школярів згідно з програмами трудового навчання, а тільки доповнювати їх і використовувати певні уміння та навички учнів, набуті на уроках праці.

Основним завданням позакласної роботи з ручної художньої праці повинно бути відродження народних промислів, які майже забуті. Одним з чинників, що створюють сприятливі умови для творчої діяльності в гуртковій роботі, є зв'язок цих занять із суспільно значущими завданнями. Практика доводить, що позакласна робота повинна мати мету і давати імпульс розвитку творчих здібностей школярів.

Заняття ручною художньою працею сприяє самостійності в роботі. При виготовленні виробів виникає необхідність в опануванні новими прийомами, поглибленні знань, закріпленні вже набутих навичок. Це розкриває перспективу для розвитку розумової дії, гартує волю сферу особистості, надає можливість творити, сприяє виникненню нових задумів, конструкцій, планів відносно модернізації відомого. Під час розумової діяльності поглиблюються пізнавальні процеси і виникає потреба в творчому втіленні власних ідей. При самостійній роботі учні зустрічаються з невідомими для них явищами, прийомами оздоблення виробів, сполучення кольорової гами. Ці чинники викликають необхідність включення в роботу мозку для того, щоб розкрити і опанувати невідоме. Виходячи з цього, можна стверджувати, що в процесі самос-

тійної роботи при занятті ручною художньою працею розвиток розумових здібностей проходить поступово. При цьому школярі використовують максимально знання, вміння та навички, які вже отримали на заняттях з художньої ручної праці та в процесі навчання в майстернях. Тому необхідно забезпечувати оптимальні умови для активної, самостійної, творчої роботи в гуртках з ручної художньої праці.

Учні приходять в гуртки з доброю волею. Їх цікавлять роботи, які вимага-

вах, сприятливих для самостійності; гуртківці повинні бути ознайомлені з методикою винахідництва.

З «Українського народознавства» відомо, що кожен орнамент, кожен його знак, що використовувався, мав певне містичне значення. Відомо, що будівлі прикрашались вишиваними рушниками, оздоблювались печі, вози, предмети домашнього вжитку.

Психологи, досліджуючи особливості розвитку конструктивно-технічного мислення учнів, стверджують, що

Анатолій ЧУМАК (Криворізький педінститут)

ВІДРОДЖЕННЯ ХУДОЖНІХ НАРОДНИХ РЕМЕСЕЛ ЗАСОБАМИ РУЧНОЇ ХУДОЖНЬОЇ ПРАЦІ

ють певної самостійності, наполегливості, старанності. Вони свідомо вибирають досить складні вироби, але кеврівнику гуртка необхідно звертати увагу на рівень розвитку учня і його характеру. Справа в тому, що при врахуванні вікових особливостей неможливо помилитися в нахилах і можливостях гуртківця. Активний потяг до знань, бажання пізнати якомога більше збуджують особистість до самостійного пошуку нового. Таким чином, учень працює в бібліотеці, шукаючи невідоме, а потім втілює його в життя. Самостійна робота вимагає складної розумової діяльності. Створюючи орнамент, гуртківець аналізує його, виконує спершу креслення, потім наносить на поверхню виробу, при цьому роздумуючи над доцільністю використання зробленого.

Загально відомо, що ефективність творчої діяльності визначається певними вимогами: практична діяльність повинна бути пов'язана з конкретним, посильним для виконання завданням; вироби мати побутове призначення; робота над ними має проходити в умо-

при роботах з виробами, — їх оздобленні, конструюванні певної форми, — праця позитивно впливає на розвиток особистості. Перш за все, це характеризується конкретизацією образу виробу, що виготовляється. Вчені І.Сеченов, Б.Ломов, А.Ярмоленко дійшли висновку, що уявлення про майбутній продукт праці є специфічним регулятором трудового процесу. Тому, при відродженні народних ремесел засобами позакласної роботи серйозну увагу необхідно приділяти підбору об'єктів праці.

В.Іванов звертав увагу на те, що: «...досвід утворює шар минулого, актуалізований у теперішньому для виконання мети, орієнтованої у майбутнє» [1, с. 243]. Творчий характер народно-декоративно-прикладного мистецтва, досвід естетичного сприймання виробів, виготовлення їх та оздоблення надає можливість переживати та емоційно сприймати красу виробів народних майстрів-умільців. Все це дає можливість підростаючому поколінню любити свою національну, притаманну тіль-

ки українському народу, культуру. Справа в тому, що художньо-естетичний смак формується і виробляється як компонент людської діяльності і свідомо розвивається в процесі творчої діяльності над виробами. Звичайно, рівень розвитку художньо-естетичного смаку і потяг до ручної художньої праці багато в чому залежить від педагогічного впливу на почуття, потреби, інтереси, смаки, ідеали з боку безпосередньої дії вчителів і батьків. Любо до України, до її культурної спадщини сприяє емоційному сприйняттю виробів декоративно-прикладного мистецтва. Досить глибоко пустило своє коріння народно-декоративне мистецтво в Прикарпатті, Закарпатті, Карпатах. З діда-прадіда передається тут мистецтво різьблення по дереву, від матері до доньки передається ткацьке мистецтво та вишивання. Дитина змалечку вчиться сприймати, розуміти, оцінювати художні твори-вироби, які виготовляють батьки і сама включається в художню діяльність. Ручна художня праця є одним з основних засобів розумового та фізичного розвитку особистості, але відсутність розвинутих потреб та інтересів у сприйманні художньої культури зумовлює низький рівень художньо-естетичних знань. Отже, заняття ручною художньою працею несе в собі розумовий, фізичний і художньо-естетичний вплив на розвиток особистості.

При занятті рукомислами вирішується досить серйозна проблема матеріального забезпечення навчального процесу. Вироби, які виготовляють учні в позаурочній роботі, мають невели-

кі розміри і виготовляються індивідуально. Практично кожен гуртківець має право забрати свій виріб, тому матеріал він може принести власний. Особливої уваги заслуговує мотиваційна сфера, яка підвищується за рахунок цікавості до практичної роботи, збуджує інтерес до національної культури, розвиває емоційні почуття, художній смак, абстрактне мислення.

У позакласній роботі повинні використовуватись ті види народного декоративно-прикладного мистецтва, які несуть у собі розвиваючі функції, діючи на особистість. Перш за все, це практична цінність виробу, по-друге, — максимальний зв'язок виду декоративно-прикладного мистецтва з трудовим навчанням. Учні повинні не тільки вдосконалювати свої знання, уміння та навички, а й набувати нових у процесі заняття ручною художньою працею, по-третє, — доступність матеріалу, з яким учень буде працювати (метал, дерево, лоза, глина тощо), по-четверте, — роботи повинні відповідати фізичним і розумовим здібностям.

Найбільш доступний вид декоративно-прикладного мистецтва це:

1) різьблення по дереву. Матеріал може принести кожен учень (дерево), інструмент виготовити на уроках трудового навчання;

2) вишивання (нитки, голку, тканину можна принести з собою);

3) робота з соломкою теж може бути використана при наявності останньої. Але заготовити соломку є можливість влітку (одного снопа вистачить на безліч аплікацій);

4) розпис побутового начиння має теж свої позитиви. Фарба вільно є в продажу і в більшості своїй лишилась у багатьох учнів ще з уроків образотворчого мистецтва;

5) лозоплетіння. Якщо керівник гуртка дійсно ентузіаст, то лозу можна завчасно заготовити.

Плетіння — стародавнє ремесло. Для цього використовують не тільки лозу, а й кору деяких дерев (липи, берези, дуба та ін.). Можна також використовувати пластикові стрічки, нитки тощо. Плетінням можуть займатись майже всі учні незалежно від віку і статі.

Поступове залучення учнів до традиційних ремесел буде завжди результативним. Виховним наслідком використання декоративно-прикладного мистецтва є повага до людей праці, любов до праці, вплив на формування емоційного стану особистості, морально-етичний бік розуміння краси народного декоративно-прикладного мистецтва.

Робота в гуртках декоративно-прикладного мистецтва має не розважальний характер, це цілеспрямована, старанна, вольова робота, що вимагає настирливості і бажання досягти певного результату.

Організація занять з декоративно-прикладного мистецтва, звичайно, повністю не вирішує національно-культурного розвитку школярів, але збуджує почуття патріотизму, любові до рідної землі.

Література

1. *Іванов В.П.* Человеческая деятельность — познание — искусство. — К.: Наукова думка, 1977. — 251 с.